ՎԻՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—ԹԻՎ 301 —ՀԻՆԳՇԱԲԹ—31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1857

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳՐՈՐ

Տարեկան գինն է . . . . 130 ղրշ
Վեցամսեայ „ . . . . 70 „
Եռամսեայ „ . . . . 40 „
Մէկ ծանուցումը ասղին 83 փարա է :
Սաորագրութիւնները կանխիկ են :
Սաորագրութիւնները ամէն ամսոյն 1 ին եւ 16 ին կը սկսին :

Դուրս եկիւղիկ լրագիրներուն համար ծախքը ասնն մէկ թիւին համար 20 փարա է :
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն, խմբագրին պիտի ուղղուի . եւ ասոնց համար ծախքը իրեսցին ժողով է :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Հնդկաստանի ապստամբութեան վերայօք նոր լուր մը չկայ :

Տէլհիի առնվելուն լուրը մեծ ուրախութիւն պատճառեց Անգղիոյ մէջ : Բոլոր լրագիրներն այս դէպքը յաղթական աղաղակներով կը հռչակեն : Թատրոններուն եւ ուրիշ ամէն հասարակաց տեղերուն մէջ այս լուրը չափազանց ցնծութիւն պատճառեց ժողովրդեան :

"Ապստամբութեան ճիրը կտրեցինք, կըսէ Թոյմ լրագիրը, գլուխը ջախջախեցինք եւ միայն ցիր ուցան կտորուանքը մնացին որ կը դալարին ու կը ձգտին : „

Ուրիշ լրագիր մը ալ կըսէ թէ "Հետաքրքրութեան արժանի է դիտել, որ Տէլհիի առնվելը սեպտեմբեր 8/20 ին հանդիպեցաւ, որ դաշնակիցներուն Գրբրմի մէջ Ալմայի յաղթութիւնը ըրած օրն է : „

Լոնդրայէն հոկտ. 11/23 ին գրուած նամակ մը լուր կուտայ թէ Անգղիոյ կառավարութիւնը Հնդկաստանի ապստամբեալ երկիրները պաշարման վիճակի մէջ դնելու հաւանութիւն տուաւ : Այս հաւանութիւնը իրաւունք կուտայ Սըր Ռոբլն Փառմկել զօրապետին, որ Հնդկաստանի ընդհանուր կառավարչին հետ երկար, վիճելէ եւեւ՝ պաշարման վիճակի որոշում ըներ էր :

Նոյն նամակը նաեւ լուր կուտայ թէ կառավարութիւնը Թնդանօթակիր ատփակ շոգենաւներու մեծ տորմիղ մը Հնդկաստան խրկելու որոշում ըներ է :

Անգղիական Սանդարդ լրագիրն հեռաւեալ լուրերը կուտայ Հնդկաստան խրկված անգղիական զօրաց Եգիպտոսէն անցնելուն վրայօք :

" Փաշան, երբոր իմէ թոյլտուութիւն խնդրվեցաւ անգղիական զօրքերը Եգիպտոսէն անցունելու, "կը ցաւիմ որ Անգղիա սկիզբէն իր զօրքերը Եգիպտոսէն անցունել չուզեց, բաւական իմ գիտաւորութիւնս չէ թէ դժուարացնել՝ այլ դիւրացնել էր անոնց ընթացքը„ : Հիմա որ երկաթու զին բացված է անապատին մէջ եւ մինչեւ 23 մղոն Սուէշի ժօռը կը հասնի, կը մտածվի որ ամէն վեց ժամն անգամ մը Աղէքսանդրիայէն ելող շոգեկառքերը հազար մարդ կրնան տանիլ իրենց զէնքերովն ու կարասիներովը մինչեւ վերոյիշեալ տեղը՝ տասներկու ժամու մէջ՝ եւ առանց յոգնութեան : Անկէց զօրքերը վեց ժամու մէջ կրնան Սուէշի հասնիլ, ճամբան հարթ եւ քիչ մը ալ դարվար ըլլալով՝ մինչեւ ծովը :

Օգնքերն ու պաշարներն ալ փոխադրելու համար միշտ կրնայ ուղտերը գտնվիլ՝ թէ որ յառաջուց ապսպրվի : „

Անգղիոյ լրագիրները Սըր Լտ. Գիւլվիր անուն երեւելի անդղնացւոյն ժողովի մը մէջ Հնդկաստանի գործերուն վրայ ըրած խօսքերը կը հրատարակեն : Այս երեւելի քաղաքագէտը յայտարարութիւն ըներ է թէ արժան չէ որ եւ իցէ անդղնացւոյ մը՝ Հնդկաստանի խնդիրը կողմնակցութեան խնդիր մը ընել. այլ պէտք է որ ամենուն կարծիքը նոյն ըլլայ ապստամբութիւնը անմիջապէս զսպելու հարկին վրայ՝ ինչ սխալներ գործվված ալ ըլլայ առաջ, եւ ինչ մանաւոր կարծիք որ ունեցվի այս մեծ տէրութեան կառավարութեանը վրայ : "Ա՛ռան զի, ըսաւ, Անգղիա իր հզօր միջոցներովը չկրնար ինչ որ կըզարծի ըլլալ իբրեւ ազգ, թէ որ թոյլ ասյ որ իր կանայքն ու զաւակները ջարդվին, եւ իր զօրաց ծաղկը իր տիրած երկիրներէն վռնավի : Թէ որ Անգղիա կորսընցունէ իր իբրեւ մեծ ազգ ունեցած համբաւը, աշխարհի միւս մասերէն զինքը զանազանող յատկութիւնն ալ կը կորսընցունէ : „

Հնդկաստանի ապստամբութեան լուրերն եւեւ եւրոպական լրագիրներուն գլխաւոր զբաղման նիւթ մընալ Դանուբեան իշխանութեանց խնդիրն է, որ Մոլտաւիայի ու Վ՛ալաքիայի ազգային ժողովներուն ըրած վերջին առաջարկութեանցը վրայ ծանր կերպարանք մը առաւ, եւ գերմանական լրագիրներուն խօսքին նայելով՝ դաշնադիր տէրութեանց քաղաքականութեանը վրայ ալ ազդեցութիւն ունեցեր է :

Ֆրանքֆօրթի Ժուռնալ լրագրին հոկտ. 27 թուոյն մէջ հետեւեալ ուշադրութեան արժանի յօդուածը կը կարդանք այս կարեւոր խնդրոյն վրայ :

"Սիրելի է մեզի հաստատել թէ Դանուբեան իշխանութեանց ժողովներուն անդրծադրելի երդմնելուն վրայ մեր ըրած նախատեսութիւնները կատար լերան կ'ելլեն. եւ այն լրագիրները՝ որ մինչեւ հիմա միութեան ամենաջերմ կուսակիցներն էին, պարտաւորված են խոստովանելու, որ երկու ժողովներն իրենց ըրած երկու քուէարկութեամբը իրենց դատին մեծ վնաս հասուցին՝ առիթ տալով այնպիսի կարծեաց փոփոխութեանը որ Գեղձիքայի՝ Ե՝ լրագիրն անգամ կը պարծենայ հիմա թէ առաջուց գուշակեր էր :

" Այս լրագրին մէկ քանի խօսքերը եթէ բառական նշանակութեամբ հասկնանք, որոնցմով իր ընթերցողները կը պատրաստէ առնելու այն լուրը թէ Ռուսիոյ ու Սարտենիայի կառավարութիւնները Վ՛ալաքիայի ու Մոլտաւիայի միանալը ուզելէ եւ կեցեր են, կերեւի թէ ինքնալ իր կարծիքը հիմա փոխեր է. եւ այս ալ ասելէ հաւանական կը թըւի մեզի անոր համար՝ որ Բրուսիայի Ն՝ Պ՝ էն լրագիրը՝ որուն Ռուսիոյ կուսակից ըլլալը բաւական յայտնի է, կը հաստատէ՝ ինչպէս երէկ ալ ըսինք, թէ Ռուսիոյ կառավարութիւնը խմացուցեր է Գաղղիոյ կառավարութեան թէ Դանուբեան իշխանութիւնները միացընելու առաջարկութեան այսուհետեւ իր հաւանութիւն տալուն պէտք չէ վատահի :

" Թէ՝ որ այս [illegible] զէ՝ Ն՝ լրագիրը՝ երբոր կըսէ թէ շատ անդամ պատերազմ՝ եղած երկրին վրայ հաշտութիւն ու բարեկամութիւն կըլլայ, ամենէն առաջ մենք ուրախակից կըլլանք իրեն այս խոհեմութեանը համար՝ որով կանխազգայ կարծիքի մը կը դառնայ, ձգելով այնպիսի դատմը՝ որուն համար ամենեւին տարակոյս չունինք թէ վերջապէս իր պաշտպանները պզտիկ պիտի ձգէ :

" Մնաց որ, մինակ Ն՝ լրագիրը չէ խոստովանողը թէ մինչեւ հիմա այս խնդրոյն վրայօք չեղոք կամ միութեան նպաստաւոր եղող զանազան կառավարութիւնները բացորոշ կերպով միութեան դէմ վճիռ կուտան հիմա՝ որ Մոլտաւ-վալաքիայի ժողովներուն ըրած քուէարկութիւններուն վրայ ալ հարկ չմնար իրենց լուռ կենալու, ինչպէս որ կեցեր էին՝ ոչպէս զի իրենց միտքը հասկցվելով քուէներուն վրայ ազդեցութիւն մը ըրած պէս չերեւան : Երկու գաղղիական լրագիր՝ որոց կարծիքը կառավարութեան ազդեցութենէն անկախ է, Սբէ-Բլանշ եւ Ռու�-Ֆոռ, կընդունին, առաջինը՝ Ն՝ լրագրին հետ՝ թէ Ռուսիայի ու Սարտենիայի կառավարութիւնները միութեան դէմ յայտարարութիւն ըներ են. երկրորդնալ իր Վ՛իէննայի թղթակցին հաստատելով՝ թէ Անգղիոյ կառավարութիւնը Աւստրիոյ կայսեր խմացուցեր է, թէ Անգղիա հաստատութեամբ միտքը դրած է Աւստրիոյ հետ համաձայն քալել Դանուբեան իշխանութեանց խնդրոյն մէջ :

"Մեզի այնպէս կը թուի, թէ Գաղղիոյ կէս պաշտօնական լրագիրներն անխոհեմութիւն ըրին չափազանց եւ մինչեւ շինծու ըսելու արժանի ուրախութեամբ մը ընդունելով Դանուբեանները ժողովներուն ըրած քուէարկութեան հեռագրական լուրերը : Թոյմ լրագրին Փարիզի թղթակիցը՝ որուն նրբամտութիւնն ու տուած տեղեկութիւններուն յարգը չկրնար ուրացվիլ, կըսէ թէ յիշեալ քուէարկութեան արդիւնքը անհաճոյ է Գաղղիոյ կառավարութեանէ նէ՝ կայսեր, որ Մոլտաւ-Վ՛ալաքիայի շարժումներուն մէջ յեղափոխական միտումներ կը տեսնէ : Այս ստոյգ է, որ արդէն տեսնվածը եւ մեր վերի ըսածը ընդունելով, այսինքն թէ Ռուսիա, Անգղիա, Բրուսիա եւ Սարտենիա որոշ կերպով դէմ եղած ըլլան միութեան առաջարկութեանը, այս ստոյգ կըսենք, որ Գաղղիոյ պաշտօնական եւ կէս պաշտօնական լրագիրները չափազանց համակրութիւններ ցուցնելով այս առաջարկութեան, ծանր դժուարութիւններ պատճառեցին Գաղղիոյ կառավարութեան, որ այս խնդրոյս վրայոք մինակ մնալու երկիւղի մէջ կենալի :

"Իսկ մենք, այս առաջարկութեան դէմ մաքառեցանք, եւ այսուհետեւ ալ պիտի մաքառինք՝ լաւ համոզված ըլլալով, թէ ասոր կատարումը հակառակ է Գերմանիոյի Սորին Դանուբի վրայ ունեցած շահուցը, Տաճկաստանի իրաւանցն ու ազատայ անկախութեանը եւ Եւրոպայի ընդհանուր խաղաղութեան հաստատ պահվելուն : „

Անգղեական Մորնինգ-Բոռ լրագիրը կըսէ, թէ Մոլաւо-Վ՛ալաքիները չափազանց շատ ուզեցին. եւ թէ ոչ Ռուսիա, ոչ Գաղղիա եւ ոչ Բրուսիա չպիտի տրեն Տաճկաստանը որ հաւանութիւն տայ երկու իշխանութեանց բոլորովին միանալուն :

Հնդկաստանէն եկած վերջին լուրերը այ ամենեւին յոյսչենք թողուր որ Անգղիոյ ու Գաղղիոյ տէրութեանց Հնդկաստանի հետ ունեցած վիճը առանց պատերազմի լմննայ : Հնդկաց կայսրը յայտնապէս հաւանութիւն տուեր է Դանթոնի կուսակալին ըրածներուն, եւ միտք չունի եղեր Եւրոպական զեսպան ընդունելու : Գաղղիոյ, Անգղիոյ եւ Ամերիկայի լրագրոց երեսփոխանները Հնդկ-Բանկ պիտի ժողովվին եւ միաբանութեամբ վերջին առաջարկութիւն մը ընեն Հնդկաստանի կայսեր : Թէ որ այս անդամ ալ՝ ինչպէս յայտնի կերեւի՝ իրենց առաջարկութիւնը մերժվի, երեք տէրութիւնները՝ եւ մանաւանդ Անգղիա միտքը դրած է մեծ պատերազմ մը բանալ Հնդկաստանի հետ : Բայց այս մեծ պատերազմը ընելու համար դեռ ժամանակ պիտի անցնի մինչեւ որ Հնդկաստանի ապստամբութիւնը կատարելապէս զսպվի :

Վ՛ենայէն հոկտ. 8/20 թուով հետեւեալը կը գրեն Աւգսպուրգի Պ՝ էֆ լրագրին :

"Ռուսիոյ կառավարութեան այն հրամանը որ կը վճռէ թէ Սեւ ծովու ասիական եղերքը՝ Անապայի, Սօխում-Գալէի եւ Բէթում-Գալէի նաւահանգիստները միայն բաց պիտի ըլլան Եւրոպա-

կան նաւերուն, եւ այն պայմանը թէ ռուսաց իշխանութիւններէն վաւերացեալ անցագիր պիտի ունենան, քանի մը օր առաջ հոս առիթ առաւ մեր արտաքին գործոց պաշտօնէին ու ռուսաց դեսպանին մէջ խօսակցութիւն մը ըլլալու։ Արտաքին գործոց պաշտօնեան յայտնապէս հասկըցուց դեսպանին, թէ Ռուսիոյ այս հրամանը մեծ զարմանք կը պատճառէ իրեն, եւ յիշեց անոր Փարիզի դաշնադրութեան Սեւ Ծովու առեւտրական ազատութեան վերաբերեալ յօդուածը։ Տարակոյս չկայ, որ Ռեդրսպուրկ նստող մեր դեսպանին եալ գրվածէ, որ Ռուսիոյ կառավարութեան յիշեցնէ Փարիզի դաշնադրութեան 11 եւ 12 երորդ յօդուածները եւ անոնց ճշդիւ պահպանութիւնը խնդրէ։ Որովհետեւ Աւստրիա նոյն դաշնադրութեան պայմաններուն կատարելապէս հնազանդած է, կրնայ համարձակ ըլլալ, թէ Դանուբի ազատ նաւարկութեան հետեւանքներուն ալ դէմ չպիտի կենայ. եւ ասոր ապացոյցն է Դանուբի շրգենաւուց ընկերութեանց ըրած մեծ ջանքերը օտար հետաքրքրութիւններէ չը յաղթուելու համար։,,

---

Դաղղեոյ լրագիրները լուր կուտան թէ անուանի Ռավէնեաք զօրապետը հոկտ. 17ին մեռեր է։

Այս երեւելի զօրապետին մահը համաձայն կսկիծ պատճառեց Դաղղեոյ բոլոր լրագիրներուն։

Մեռնելուն պատճառը հետեւեալ կերպով կը պատմեն։

Թուռ քաղաքին շրջակայները Պ. Կիւսթավ տը Պոմոնի ամրաւունը այցելութեան գացած ըլլալով, որսի ելեր էր, յանկարծ իր երակներէն մէկը պատռելով՝ հազիւ ժամանակ ունեցաւ ձեռքի հրացանը իւր քովը գտնուող ծառայի մը տալու, եւ անմիջապէս գետինը փռուեցաւ ու հոգին փչեց։

Ռավէնեաք զօրապետը 1802ին ծնած էր եւ տղայութեան ժամանակին զինուորական դպրոցներու մէջ կրթուելով՝ տերութեան բանակին զինուորեր՝ իր հանճարովն ու Նէզայիրի մէջ ըրած քաջութիւններովը հետզհետէ զօրապետութեան աստիճանը հասեր էր։ 1848ին հասարակապետութեան ժամանակը Դաղղեոյ կառավարութեան գլուխ եւ իշխանապետ եղաւ. եւ իր խոհեմ ու ազդու կառավարութեամբը Դաղղեոյ մէջ այն ժամանակը եղած յեղափոխական խռովութիւնները դադրեցուց։

Դաղղեական Ռ--է լրագիրը կը ծանուցանէ, թէ Անդղեոյ ու Դաղղեոյ կառավարութիւնները մէկ մէկու հետ բանակցելով՝ որոշեցին, որ Դաղղեա Հնդկաստանի մէջ ունեցած Հանարէնակոր դաւառը Անդղեոյ պիտի տայ, եւ անոր փոխարէն՝ դարձեալ Հնդկաստանի մէկ կողմը ունեցած Հօնտիշէրի քաղաքին շրջակայները նոյնչափ երկիր պիտի ընդունի Անդղեոյ կառավարութենէն։

Թիֆլիզեն կը գրեն թէ Տաղեստանի գլուխ Տանիէլ Սուլթանը Լէզկիներուն մէկ քանի ցեղերուն գլուխն անցած Տէմիր Գաբուլի վրայ յարձակեր եւ Տերպէնտի քաղաքը ձեռք ձգել ուզեր է. բայց Տերպէնտը պահպանող երեք հազար ռուս զօրքերէն յաղթելով եւ քաշուիր, Թամասէրանի ու Հայթակի խանութեան երկիրներուն վրայ յարձակեր ու զանոնք աւերշակեր է։

Նոյն նամակները կը ծանուցանեն նաեւ թէ Վրաստանի ռուսաց իշխանութիւնը խումբ մը գրամանենդ զանելու կաշխատի, որոնք երկիրը խարդախեալ ոսկի դրամներով լեցուցեր են։ Այս խարդախեալ ոսկիները 1842թուականը ունին վրանին, եւ այնպէս լաւ նմանութիւն ունին՝ որ առանց ճանը նայելու եւ կշռելու անհնար է ճշմարիտ ոսկիներէն որոշել։

Պելկրատի պաշտօնական լրագիրը՝ Սերվեոյ իշխանին կենացը դէմ դաւադրութիւն ընողներուն դատաստանի մատնելիք կը ծանուցանէ։ Գլխաւոր ամբաստանեալներն են Ծերակուտի ժողովին նախագահը, ուրիշ չորս Ծերակուտի անդամներ եւ բարձրագոյն դատաստանական ատենին նախագահը։ Առնցմէ զատ հինգ կամ վեց երեւելի անձինք կան ամբաստանեալ, որոնք երկրորդական մասնակցութիւն մը ունին այս դաւադրութեան։

Դատաստանական առեանը վերոյիշեալ վեց գլխաւոր ամբաստանեալները մահուան դատապարտեց. երկու հոգի ալ մշանջենաւոր շղթայակապ աշխատութեան։ Սակայն կըսվի թէ Սերվեոյ Աւէքսանտրօ իշխանը դատաստանին այս տուած վճիռը Ռ. Դրան հաւանութեանը յանձներ է, եւ կը յուսացվի որ օգոստափառ Ինքնակալը իւր բնական առատագթութեամբը մահուան դատապարտեալներուն կեանքը կը շնորհէ։

Փարիզի Ռ---էն լրագիրը՝ որ Դանուբեան իշխանութեանց միանալուն միշտ նպաստաւոր եղած է, հետեւեալ լուրը կուտայ։

«Մեր մասնաւոր տեղեկութիւններէն կիմանանք թէ Սերվիայի կառավարութիւնը խնացուցեր է Աւստրիոյ կառավարութեան թէ Սերվեոյ իշխանին կենացը դէմ դաւադրութիւն ընողները խոստովաներ են որ իրենց միտքը Սերվիայի մէջ հասարակապետութիւն հաստատել էր, եւ Դանուբեան իշխանութեանց մէջ այս միջոցին շփոթութիւն ձգողներուն հետ յարաբերութիւն ունին եղեր։,,

---

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ռ. Դրան կառավարութիւնը Ռկպիլ եկվել 22 թուականով հետեւեալ ծանուցագիրը խրկեց մայրաքաղաքիս օտարազգի դեսպաններուն։

«Ռարեկամ տերութեանց հպատակներ զանազան տեղ գործարաններ շինել կուտան առանց տեղւոյս իշխանութեանը խնդրելու եւ անկէ հրաման խնդրելու։ Մինչեւ ամեն ոք չեն կրնար հրաման առնելու հարկաւորութեան վրայոք իրենց եղած գիտողութիւններուն։ Ասկէց կը հետեւի որ եղերութիւնը յիշեալ անձանց վերաբերեալ դեսպանատունը մինչեւ որ ծանուցվի, շինութիւնը լմնցած կըլլայ, եւայն ժամանակը տերութեան կանոնին համեմատ գործը կարգի դնելու համար դժուարութիւններ երեւան կելլեն։

«Պայսերական կառավարութիւնը ոչ իւր օժանդակութիւնը եւ ոչ ձեռնտուութիւնը կը զլանայ իր տերութեանը մէջ արուեստից եւ ճարտարութեանց ամեն տեսակ յառաջադիմութիւններուն։ Բայց որովհետեւ չկրնար երբէք ներել այնպիսի բաները որ օրինաց դէմ են, կը խրատուի ձեզմէ որ ծանուցանէք որուր որ պէտք է, թէ այսուհետեւ երբ ձեր ազգակիցներէն մէկը այս տեսակ շէնք մը սկսի առանց համաձայնելու օսմանեան տերութեան մէջ անշարժ ստացուածոց վրայ հաստատված օրէնքներուն եւ կանոններուն եւ առանց հրաման առնելու, Ռ. Դուռը պիտի պարտաւորի մտիկ չընելու այն գանդատները որ ըլլան տեղական իշխանութեան ըստ օրինաց ձեռք առած միջոցներուն դէմ։

Ընդունեցէք, եւայլն։,,

ԱԶԳԱՅԻՆ

Նախընթաց թիւերնուս մէջ Ա-եռաբեր 74 թուոյն դէմ գրածներնուս իբր անհերքելի ապացոյց՝ արդէնոյն թիւերնուս մէջ ծանուցեր էինք Գ. Եպ. Տիւլրիկ հայերէնագէտ գաղղեացիին՝ մեր Ս. եկեղեցւոյն դաւանութիւնը ծէսերն ու արարողութիւնները գաղղերէն լեզուաւ հրատարակելը Փարիզի մէջ։ Այս անգամ ալ հետեւեալ նամակը կը հրատարակենք, որ մեր ազգը ազէկ ճանչցող կամ մեր ազգին վրայ սուտ լուրեր տարածելու դիտաւորութիւն մը կամ շահ մը չունեցող անգղեացիէ մը գրուած է Մ---ասյ Մասեաց անուն նոր շաբաթաթերթին հեղինակ արգոյ Պ. Բրմենակ Հ. Հիզմէանին, որ բողոքականութիւնը ձգելով կրկին իր հայրենի սուրբ եկեղեցւոյն ծոցը վերադարձած է։ Այս նամակին նիւթը՝ երկրորդ անհերքելի ապացոյց մը կը համարուի մեր նախընթաց թիւերնուս մէջ բսուածներուն ճշմարտութեանը։

«Հէնթոն Ռուսվէյ Գ. Ուէլս
Սբմբրսկեշայր, Անդղիա
21 սեպտեմբերի 1857

«Վեհապատիւ բարեկամս Բրմենակ.

«Շատ ուրախ ու գոհ եմ ամսոյս 4ին գրած նամակովդ ինծի տուած լուրերէդ։ Շատ ուրախացայ հիմակու վիճակիդ վրայ. իմ սիրտս լեցուած է քու եւ բոլոր Հայոց սիրովը. ինչ ճնաս կամ անիրաւութիւն կըլլայ Հայոց՝ սրտանց յանձնս կդդամ. անոնց վիշտն ու տրտմութիւնը իմ սրտիս վիշտն ու տրտմութիւնն են. եւ ձեր երջանկութիւնը իբր ազգ մը՝ ինծի մեծ ուրախութիւն է։ Կը խնդրեմ որ քու ազգակիցներուդ ամենուն դիտցունես, որ ես միշտ իրենց աղէկութեանը համար կը մտածեմ, եւ դիտնալով որ իմ խնդրածներս առանց կատարելու չը պիտի թողուս՝ մեծ ուրախութիւն կըզգամ։ Թէպէտ կուզէի միշտ ձեր քովը՝ ձեր մէջը ըլլալ, բայց իմ Անդղեա ըլլալս՝ աւելի աղէկ ձեզի համար ընելու բոլոր այն աղէկութիւնները՝ որ մէկը ինծի չափ չէ կրնար ցանկալ ձեզի ընելու։

«Շատ ուրախ եմ որ ինծի խոստացեր էիր քու լրագրիդ մէջ հրատարակածներուդ անդղերէն թարգմանութիւնը ինծի խրկելու։ Մինչեւ հիմա ինչ որ խրկեցիր քու Աւոլմ Էրէ-նէմանդ թարգմանուած՝ անոնց ամենն ալ իմ Բրէթոնական դրօշակ լրագրոյս մէջ հրատարակեցի։ Ռնչ ժամանակին ես ալ միտք ունիմ փոքրիկ գիրք մը հրատարակելու որուն մէկ մասը Հայոց համար պիտի ըլլայ։ Ինչ որ ինծի պիտի խրկէիր ձեր լրագիրներէն անդղերէնթարգմանուած, անոնք կուզեմ անյապաղ ձեռքս անցուցնել. անոնք ալ նոյնգրքին մէջ պիտի հրատարակեմ. կը խնդրեմ որ շուտով խրկես եւ ինծի խրկածներուդ մէջ մէկ օրինակն ալ քովդ պահես՝ որ եթէ մէկը կորսուի, ուրիշ մը ըստանալու կարող ըլլամ։

«Սկոփիայի մէջ եղած մեր բարեկամներն ալ պիտի ուրախանան թէ որ ձեր դրածներուն ու խրկածներուն վրայ ինձմէ տեղեկութիւն առնեն. կ'աղաչեմ, մի ուշացըներ, խրկէ ինչ որ քեզմէ ու Հայոց լրագիրներէն պիտի խրկես։ Կը խնդրեմ նաեւ որ այս նամակս հայերէն լեզուաւ Հայոց լրագիրներուն մէջ հրատարակես իմ անուանովս՝ ինչպէս որ քեզի գրուած է։

«Այս նամակովս քեզի համառօտ գրեցի մը պիտի տամ կամ աւելի ազէկ կըլլայ որ փոքր երեսփոխ մը ըսեմ Հայոց եւ Մերիկացւոց վրայ իմ Մակալէնէ (Շատեմարան) եւ իմ Ճառաբարոյական Տաճկաստան (Թուրքի թաւ Թուրքի) անուն գիրքերուս մէջ գրածներուս վրայ, որ այս կարգը բաներն են։

«Տաճկաստանի երկիրը շատ պտղաբեր երկիր է. եւ ժողովուրդը կրնայ երջանիկ ըլլալ թէ որ շատ բաներու վրայ տեղեկութիւն ստանայ. զոր օրինակ, թէ որ իրենց սորվեցունենք դատարկ երկիրներուն բոլորը ցանկ քաշելու ու ամեն կերպ պտուղներ ու ցորեն հասցնելը ինչպէս մենք կընենք։ Նաեւ թէ որ ազէկ ճամբաներ շինուին որ ձեռք բերուած բերքերը՝ ինչպէս են կով, պտուղ, ոչխար եւ այլն վաճառքի (փազար) տեղերը տարուին. եւ այս կերպով քանի որ հարստանան՝ աւելի մեծ գործերու կրնան ձեռք դարնել։ Կը ցանկամ, որ ազէկ օրէնքներով ու ազէկ դատաւորներով այն երկրի ազգատին վիճակը ազէկնայ, որ կարող ըլլան արջառ ու խաշինք սընտացունելու, ազէկ տուներու մէջ բնակին ու իրենց կեանքը դիւրացնելու ամեն հարկաւոր եղած բաները ունենան։ Թէ որ մենք այս կերպով վարուինք՝ ոչ միայն անոնց ազէկութիւն ըրած կը ըլլանք՝ այլ եւ մեզի ալ. մեզի պէտք եղած բաները անոնցմէ կը գտնենք ու անոնց պէտք եղածն բաներն ալ մեր ծովային վաճառականութեամբը անոնց կը մատակարարենք։ Այս կերպով մեր գիտութիւններովը այն երկրին ժողովուրդը կը զարգացնենք։

«Շատ ուրախալի բան է, երբոր մէկը անանկ օտար երկրի մը մէջ անգղեացի խօսողի մը հանդիպի։ Մենք հոս Մերիկացի քարոզիչները տեսանք, բայց անոնք անանկ վիքացեալ կենցաղավարութեան եղանակ մը ունին՝ (է ---եանէ դեռ օվ էնոբէդ) որ անոնց հետ բնաւ չի կրցինք ընտանենալ։ Եւ յիրաւի, Մերիկացի քարոզիչները հոս դեռ աղէկ-ին կենին ըսելով շատ հպարտացած են (Աբէ էբօ---ա)։ Թէ որ իրենք չեն կրնար քաղաքաբարոյ ու մարդասէր ըլլալ, ժողովուրդին իրեն յատուկ եղած բնաւորութեանը ու բարուցը համեմատ հետերնին վարուիլ ու քաղաքութեան ու հեզութեան զօրութիւնը անոնց զգացնել, աւելի աղէկ կընեն որ ՅԷՆ --- էրէնց եէՅԷԸ եէՐԸ, որ էբէնց էրէ---ոռնէ---ՐԷ---նը օ---ա աղէ---ց ԸՆ---ա---ՅԷ---ՐԸ---ԼԸ---ՅՍ։

«Ընկեղծ սրտիս կը յայտնեմ գոհութիւնս եւ ուրախութիւնս Հայերէն տեսած մարդասիրութեանս համար. իրենց հետ ապրած ժամանակս՝ ինչ ընելէնին չէի գիտցան զիս երջանիկ ընելու համար. ձըշմարտիս կըսեմ, որ մինչեւ անդամ ցանկացի որ անոնց հետ բնակիմ քան թէ իմ երկիրս դառնամ։

«Հայ տիկիները շատ համեստ, շատ շնորհալի, շատ գեղեցիկ ու աշխոյժ են իրենց վարքին մէջ։ Կը յուսամ (ինչպէս որ արդէն տեսած օրինակներս ալ զիս կ'ապահովցընեն) որ ասկէց հաքը աւելի ջանք պիտի ըլլայ անոնց դաստիարակութեանը, որպէս զի անոնք ալ կարող ըլլան աւելի օգտակար ըլլալու իրենց ընտանեացը, համախոհ ըլլալով իրենց արանցը հետ ամեն կերպիւ, եւ իրենց զաւակները առաքինութեան ու խոստութեան մէջ կրթեն. այն ժամանակը՝ մեր Անդղեացի կանանց յար եւ նման պիտի ըլլան։

«Իմ բնակած տանս մէջ ինչ որ ուզէի՝ ուրախ եւ յօժար սրտով իսկոյն կը բերէին, եւ ես ալ իմ յարդս ու երախ-

տագիտութիւնս կերպիւ մը անոնց ցոյց տալու հաւատ, անոնք ինչպէս կապրէին՝ ես ալ ճիշդ մը նոյն կերպով անոնց հետ տապրեցայ։ Ինչպէս քովերնին ունէի, բաղդն ալ անպակաս եւ անարատ կերպով ինծի յանձնեցին. եւ ամէն մէկը կը ջանար որ միւս ընկերներին աւելի զեւ երջանիկ ընէ։ „

“Հայոց գաւակները շատ փրուն են, եւ դիտեն ինչպէս իրենց ծնողքն ու օտարականը պիտի պատուեն։ Անոնցմէ մէկը չտեսայ որ անշնորհք բան մը ընէր, եւ միւսներու հետ ալ շատ սիրով են։ Այս մանկունքը մեր լեզուն շատ շուտով կը սորվին, եւ ես ալ շատ կուզեմ իրենց լեզուն սորվիլ՝ հետերնին խօսելու համար։

“Այս շաբաթուն հետ խօսեցայ ուրեայ որ սուրբ գրոց վրայ աղէկ տեղեկութիւն ունին, եւ կրնամ ըսել որ գիտութեան վերաբերեալ ամէն բանի վրայ ալ բաւական տեղեկութիւն ունին։ Հայոց քահանայները շատ զգոյշ են կրօնական վէճեր չի հանելու։ Դատարակութիւնը Հայոց մէջ հիմա օրէ օր աւելնալու ու ծաղկելու վրայ է։ Իւսկիւսարի դպրոցները տեսնելու դացինք ու մէջը գտնուողներուն զուարթ դէմքը մեղի սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ։ Հայոց իրենց ուսուցիչներուն վրայ ունեցած սէրը անպատմելի է։ Հայերը եղած պատերազմին համար շատ ուղիղ դատում ըրին։ Հայոց սովորաբար այս ազգը պատերազմ չի սիրեր. ամէն բան համբերութեամբ ու խաղաղութեամբ կը տանի, ու Տաճկի տերութիւնն ալ բնաւ երկիւղ ընելու չէ անոնցմէ դէշութիւն մը տեսնելու վրայօք։

“Կը ցանկանք, որ Տաճկաստանի մէջ նոր հաստատուելիք օրէնքները անանկ աղէկ ըլլան որ մեր բարեկամ Հայերը աւելի աղէկ օրեր տեսնեն։ Շատ ցաւալի բան է որ Մերիկացիք չկրցին ինքզինքնին Հայոց սիրցունել։

“Եկեղեցականները Հայոց մէջ շատ պատիւ ունին, եւ անանկ ալ ղէպք է որ ըլլայ։ Մերիկացիք ասդին անդին անտեղեմ ու անզգաստ պատանիներ կը խրրկեն քարոզութիւն ընելու որ գացած տեղերնին վէճեր խռովութիւններ կը հանեն ու անիրաւ բռնութիւններ կընեն եւ կը վշտացունեն ժողովուրդը՝ իրենց վարքովը եկեղեցականաց անպատուութիւններ ընելով։ Մինչեւ հիմա իսկսա քիչեր ասոնց կողմը անցած են (ՆԷ Է ՖԻՈ-ՕՆ ՊՈՒՆՏ ՈՅՈ։)

“Մեր կարծիքը Մերիկացոց բռնած ընթացքին բոլորովին հակառակ ըլլալով՝ զարտուղ շատ դէշութիւն ըրին մեզի։ ըսել կուգամ թէ ինծի ու Պ. Ռէյնի՝ որ անալ Հայոց կողմն էր։ մեզի ու մեր բարեկամներուն շատ վնասներ հասուցին։ Յետոյ Մերիկացիք ու անոնց բարեկամները մեզ ըլլալով՝ մեծ վնասներ ըրին մեր Անդրկովկասի բարեկամներուն հետ։

“Հայոց անոնց այս դէշութիւնը երբեմն ժամանակ չի տեւեր. վասնզի, հիմա շատ մարդիկ իմացան որ մենք արդարութիւն ընել ուզենուս համար հալածանք քաշեցինք։ Այս բանին մէջ մենք միայն մեր հայ բարեկամներուն քաշածները չի կրեցինք, այլ անոնցմէ աւելի ամերիկացւոց մարքին դէշութիւնը մեզմէ վրէժառնելու դժնդակ միջոցով մը մեր վրան թափեցաւ, անանկ որ բաւական ժամանակ շատ արտասուեցինք, շատ թաղծութիւն ու մեծ վնաս կրեցինք։

“Հայոց քահանան, Ծննդեան օրը՝ ինչպէս որ սովորութիւն ունին, մեր բնակած առունն ալ եկաւ օրհնելու։ Շատ գոհութիւն ցուցուց մեզի հետ խօսելէն՝ ինչպէս որ մենք ալ նոյն գոհութիւնը ունեցանք իր հետ խօսելուս։ Իր վարքը շատ քաղաքավար ու պարկեշտ էր։ Մենք ալ Հայոց եկեղեցին գացինք, ու հոն մեղմ մեծ յարգ ու պատիւ ըրին։ Եկեղեցւոյն պաշտօնը փիրջանալէնետեւ իրենց հետ շատ բաներու վրայ անկեղծաբար խօսեցանք, եւ այս խօսակցութեան բոլորն ալ աղէկութիւն ընելու վրայ էր։

“Շատ ուրախանալու բանէ տեսնելը թէ հիմա Հայերը ոչչափ ուշադրութեամբ եւ ուզելով կը կարդան լրագիրը որ ամէն շաբթու կը հրատարակուին։ Որոնք որ այս աղէկութեան ձեռնամուխ եղած են՝ անոնց պէտք է քաջալերութիւն տալ։ Այս աղդին ամենէն մեծ բերկրութիւնը ճշմարտութիւնն ու առաքինութիւնն է։ Այս ազգը նոր բաժանմունքներու կամ ապանդներու կարօտ չէ. ամենէն հարկաւոր բանը որ Աստուծոյ լոյսն է՝ այս ազգը զայն արդէն ունի եւ անոր համար ապնուական ու պատուական ազգ մըն է։ Ուստի մենք կրնանք յուսալ որ այս ազգը մինչեւ հիմա տեսածներին աւելի պայծառ օրեր պիտի տեսնէ։

Եհա իմ սիրելի Բրմենակս, այս նամակիս մէջ քեզի գրածներս խիստ համառօտ են. ես քու ազգիդ վրայօք աւելի մանրամասն կերպով գրելի Անդղեոյ ժողովրդեան։ Նոյնպէս ալ շատ բան գրած եմ իմ գիրքերուս մէջ. հիմակու քեզի գրածներս միայն մէկ խօսքն կը համարուին իմ ուրիշ գրածներուս հետ բաղդատելով։

“Իսկայ ես քեզմէ կը խնդրեմ որ ասոնց ամենը հայերէն լեզուաւ հրատարակես որ Հայոց ամենանալ կարդան ու իմանան։ Եւ ինչ որ իրենց համար եւ պիտի ըսեմ եւ գուն ինչ որ ինծի պիտի գրես իրենց համար Անդղեոյ մէջ իմ բարեկամներուս դիացունելու, անոնց ամենուն ալ իմացունես։

“Ասաւծմէ կը խնդրեմ ձեզի համար որ իր շնորհքը ձեզմէ պակաս չընէ, որովհետեւ ամենքդ ալ ամէն մարդու եւ ամէն բանի մէջ աղէկութիւն ընելու կարող ըլլաք։

Մնամ սիրոյդ
միշտ բարեկամ
Նորմ Փէրքինս։ „

Արժանապատիւ Տ. Աբել Մխիթարեանց դիտական վարդապետն հետեւեալ նամակը գրած է մեզ Տրապիզոնէն։

Մեծարդոյ խմբագիր.

Տրապիզոն, 10 Հոկտ. 1857

Յամանակ մը՝ վեր Ձեր վաստակաւոր գրիչը կը յոգնի ընդարձակ յօդուածներ հանելով ընդհանրական Ա-եռաբներ լրագրին մէկ քանի առարկութիւնները ջրելու եւ ամերիկացի քարոզիչներուն մեր սուրբ եկեղեցւոյ եւ ազգի դէմ բրնած ընթացքին ուշադիր անարժան եւ քրիստոնէական ճշմարիտ հոգւոյ հակառակ բլլալը ցուցնելու համար։ Այլ բաղձամ՝ թէ բոլոր որոնք՝ որ ձեր այս ազգօգուտ աշխատութիւնը արդիւնաւոր ըլլայ։

Սակայն կարդալով ձեր պատուական լրագրոյն 295 թուոյն մէջ թէ վերոյիշեալ Ա-եռաբնէրը ձեզի հարցմունք ըրած է թէ ամերիկացի քարոզչաց սորվեցուցած վարդապետութիւնը բուն Քրիստոսի տեսուն մերոյ քարոզած ծամրին է թէ չէ պատասխան տալ իրեն. այս հարցման արժանաւոր պատասխանը անտարակոյս եմ որ պիտի տալ, բայց եւ այնպէս այս հարցումը կրօնական խնդիր ըլլալով եւ եկեղեցականաց իրաւասութեան վերաբերեալ՝ կը փութամ ծանուցանելու ձեր յարգութեան, որ մեք այդ խնդրոյն ճիշդ պատասխանը արդէն պատրաստ ունինք յատուկ տետրակաւ մը, որուն մէջ մի առ մի նշանակած եմք կրօնական խնդրոյ վրայ անոնց ունեցած մտքերը վարդապետութիւնը. եւ դրէ ընուս պատճառն ալ ահա կը յայտնեմ։

Հայաստան եղած ժամանակս բողոքականաց անունը լսած էի, բայց բնաւ գաղափար մը չունէի անոնց կրօնական կարծեացը վրայ։ Այսչափ միայն գիտէի թէ ասոնք մինչեւ դարու մէջ Հռովմայ աթոռին բռնութիւններէն ազատ մնալու համար անկի պատեր եւ կը կարծէի թէ Արեւելեան քրիստոնէից նման ուղղափառ հաւատոյ եւ աւանդական ճշմարտութեան բուն ճամբուն մէջ գտնուելու կը ջանան։

Բայց այս երկու տարուան մէջ որ Տրապիզոն կը գտնուիմ, քանի քանի անգամ անոնց հետ վիճաբանելու հարկադրուելով ազդիս կողմանէ, փարձով ստուգեցի որ անոնք բնաւով խօսած ճշմարտութիւնը իրօք կուրանան. եւ նոյն ճշմարտութիւնը Սուրբ Աւետարանին մէջ ցուցուցած առենին՝ իրենց խելքին եւ կամացը համաձայն եւ մելորական մտաք կը մեկնեն. եւ ասանկով՝ Սուրբ Աւետարանի խօսքերուն որ կրսեն մեկնութիւն չեմք ընդունիր, իրենք Քրիստոսի նկարագրական խօսքերը հակառակ մեկնութեամբ կը բռնաբարեն. ասոնք ալ չէ թէ եկեղեցական ծէսեր են՝ որոց դէմ կը հակառակին թէ Աւետարանին մէջ չկայ, այլ այնպիսի ճշմարտութիւններ՝ որոնք քրիստոնէական հաւատոյ հիմունքն են, եւ Քրիստոսիս վարդապետեալ՝ մարդկային փրկութեանը մի միայն միջոց։

Արդէ չէ բաւ թէ բողոքականաց քարոզիչները մէկ մէկու ցուցրցած ճշմարտութիւնները կը հերքեն կամ մէկ զմէկ կրսեն, եւ ասկէց է որ անթիւ ապանդներու բաժնուած են։

Ասոնց ասանկ ըլլալը բաւական է միայն գիտնալ՝ իրենց խօսքերուն երբեք ականջ չդնելու համար։ Մեր պատրաստած տետրակին ալ նպատակն այս է։

Խնդրելով, մեծարդոյ խմբագիր, որ այս ծանուցումս Ձեր պատուական լրագրոյն մէջ հրատարակելու հաճիք,

Մնամ, եւ այն։

Աբել Եպիսկոպոս Մխիթարեանց։

Ազգային Հոգեւոր եւ Գերագոյն ժողովոյ որոշմամբը արժանապատիւ Ուռճեան Աբրահամ վարդապետը Մշոյ վանքին առաջնորդական փոխանորդ անուանեցաւ մայրաքաղաքիս մէջ՝ յիշեալ վանքին ամէն տեսակ գործերն հոգալու համար։ Ուստի այսուհետեւ Մշոյ վանքին վերաբերեալ գործ մը ունեցողը յիշեալ Արժանապատիւ վարդապետին պիտի երթայ, որ ցերեկները Պ. Կղեր խանը Մշոյ վանքին սենեակը կը գտնըվի։

ԽԱՐՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ինչպէս որ ամէն տարի սովորութիւն ունի սերութիւնը ծանրագին օթոց մը խրկելու Մէհմէտ Մարգարէին գերեզմանը ծածկելու համար եւ վրայինը Պ. Պօլիս բերել տալու որ նուիրական համբուրելով մզկիթներուն կընծայվի, այս տարի ալ նոյնպէս հին օթոցը Պ. Պոլիս բերվելով, անցեալ հինգշաբթի օրը սերութեան բոլոր նախարարներն ու բարձրատիճան պաշտօնատարները իրենց հանդիսաւորներն հագած Գահէ Գարու գացին, եւ անկէց վերոյիշեալ նուիրական օթոցը հանդիսաւոր Թոփ-Գարուի պալատը տարվելուն ներկայ գտնըվեցան։

— Երբուն նաւարանը այս օրերս պատրաստութիւն կը տեսնի նոր կրնարի պատերազմական նաւ մը Անդղիա խրկելու՝ պատուտակաւոր մեքենայ մը անոր դրվելու համար։

— Անցեալ ուրբաթ օրը բարձրապատիւ Էլչի փաշան եւ Պ. սեմաֆիոյլ Ֆուատ փաշան բարձրապատիւ Բէշիկ փաշային տունը ճաշեցին։

Հետեւեալ օրը բարձրապատիւ Բէշիկ փաշան եւ ուրիշ նախարարներ բարձրապատիւ Մէհմէտ Էլի փաշային տունը ճաշեցին։

— Կայսերական հրամանաւ՝ Հաճի Էլի Էզան Սիւրիէ Իմինի անուանեցաւ։

— Մանասթիրէն եկած լուրերը կը ծանուցանեն, թէ Մանասթիրի զինուորական կառավարիչ Օսման փաշան Պ. Երին ու Սաորին Էլպանիայի դաւառները հանդարտեցուցեր է առանց արիւնհեղութեան, եւ ետ մնացած տուրքերն ու նոյն դաւառներէն զինուորութեան համար ուզված մարդիկը առեր է։

Օսման փաշան նաեւ Պ. Երին Տիարայի մէջ աւազակաց խումբ մը ջնջեր է, որոց գլխաւորը նոր կրօնք մը քարոզելով՝ հետեւողներ կոչողվէ եղեր տերութեան օրինացն ու հրամաններուն դէմ կենալու համար։

— Ուրախ սրտիւ կը ծանուցանենք թէ մեծապատիւ Պետրոս ամիրան Խորասանէն՝ որ անցեալները Իզմիրի կողմերը ըրած ճանապարհորդութիւնէն դառնալէն ետեւ ծանրապէս հիւանդացած էր, գոհութիւն Աստուծոյ, հիմա լաւութեան դառնալով օր ըստ օրէ առողջանալու վրայ է։

— Գաղղիական լրագրի մը մէջ հետեւեալը կը կարդանք։

“Ռիչ խօսող՝ բայց մեծ ուշադրութեամբ ամէն բան քննող անձ մը հետեւ. եալ դիտողութիւններն ըրած է։

“Այն տիկինները որ սովորական հանդերձներ հագնելը կը սիրեն, սովորաբար բարեսիրտ, անկեղծ, քաղցրաբարոյ, մարդասէր եւ վեհանձնեն եւ տիրութեան հաւկամիտեալ. վերջապէս կատարեալ աղաւնիներ են առանց ամենեւին դառնութեան։

“Կապոյտ գունով հագնուած սիրող տիկնայք՝ շատ անգամ նախանձ են եւ սիրոյ մէջ անհաստատ. պարտեհանդէսի եւ ցայգաժողովներու խնդ են. բարեկամութեան ղգայուն են եւ հաղիւ հաւատարիմ են սիրոյ մէջ։

“Բայց գոյներու այսինքն կարմիրի բոսորագոյնի. եւայլն կողմնակից տիկնայք անհանգիստ բնաւորութիւնը մը ունին եւ երբեմն ալ գռգռող են, բայց զիւրաբեկնուածվին։ Սակայն բարի ամուսին, բարի մայր, սրտանց բարեկամ եւ հաւատարիմ սիրող են։

“Պարզագոյն սիրողները պէրասէր ու մեծամիտ են, եւ քիչ վստահութիւն ունին։

“Դեղին սիրողները կամապաշտ են, ոչ հանձար ունին եւ ոչ կիրթ ախորժակ։

“Կանանչ սիրողները խոնարհ, հաճելի եւ բարեսիրտ են։

“Սեւ գոյնը սիրող գեղահասակ տիկնայք տխուր եւ անհանգիստ բնաւորութիւն մը ունին, ընկերասէր չեն, ուրիշներուն համար խիստ են եւ շատ անգամ բարոյական տկարութիւն մը ունին։

“Կանանց հագուստին գոյներուն վրայ այս մանաւոր դիտողութիւններն ընողին միտքը ամենեւին դպչիլ չէ այն փափուկ կասկածներուն՝ որոնք հասարակաց ճաշակներուն ու ընկերութեանց մէջ ելնելնք. անսեղները կ'զմայլեցընեն. եւ յօժար է միշտ իր սխալներն ուղղելու։ „

— Սամաթիոյ թաղը հռոմէական հայոց շինած Սուրբ Աստուածածնի Ընտրատ յղութեան եկեղեցին լմնցած ըլլալով՝ ուրբաթ օրը օծման հանդիսաւոր կատարվեցաւ։ Ի ներկայութեան հռոմէական հայոց հոգեւոր պատրիարքը գերապայծառ Հասունեան նախագահ ազգ. եպիսկոպոսին եւ քաղաքական պատրիարքը գեր-

բաղատիւ Հ. Նիկողայոս Կակոնեան վարդապետին :

— Վիեննայի Սուէր լրագիրը՝ Օսմանեան կայսերութեան եւ Աւստրիոյ տէրութեան մէջ հեռագրական հաղորդակցութեանց վերայօք դաշնադրութեան մը օրինակը կը հրատարակէ, որ 1857 յունվար 21 ին հաստատուեր է : Աւստրիոյ կառավարութիւնը Գերմանիայի բոլոր տէրութեանց կողմանէ ստորագրած է այս դաշնադրութիւնը, որով Տաճկաստան Եւրոպայի բոլոր տէրութեանց հետ հեռագրական հաղորդակցութեամբ կապված կըլլայ :

— Սպանիայի Ֆէրրէօլ նաւահանգիստէն հեռագրով լուր եկաւ, թէ Օսմանեան կայսերական Ֆէրէնկ կրկնայարկը որ իր մեքենայները դրվելու համար Անգլիա դացած ժամանակը ճամբան ալեկոծութեան հանդիպելով ջնասվեր ու Սպանիայի վերոյիշեալ նաւահանգիստը տարվեր էր, իր ջնասները նորոգելէ ետեւ կը պատրաստվի եղեր ճամբայ ելլելու եւ մինչեւ նոյեմբերի 15ը Անգլիա երթալու :

— Լրագրոյս ընթերցողներուն յայտնի է որ անցեալ տարի Անգլեայ խորհրդարանը 18000 լիրա սթէրլին սահմաներ էր որ վերջին պատերազմին ժամանակը մեռած ու Իւսկիւտարի թաղված անգլեացի զօրականներուն համար յիշատակի արձան մը անկըվի անոնց գերեզմանոցին մէջ, եւ այն արձանին շինութիւնը Գ. Մարօքէթի անուն Իտալացի ճարտարապետին յանձնվեր էր : Արձանը՝ որ շինված ելլլացած ըլլալով ճամբայ հանված է եւ մօտ օրերս Կ. Պօլիս կը հասնի, կը բաղկանայ մէկ մեծ պատուանդան մը եւ անոր վրայ դրվելիք քառակուսի բարձր կոթողէ մը, որուն չորս կողմը մէկ մէկ այլաբանական պատկեր քանդակված է : Վերոյիշեալ Գ. Մարօքէթի ճարտարապետը այս արձանին կանգնելու տեղը որոշելով՝ Լոնտրա գարձաւ, եւ կանգնելու գործը յանձնեց անգլեացի Սորսոն անուն զինուորական ճարտարապետին որ ժամանակէ մը՝ի վեր Կ. Պօլիս կը գտնվի, եւ կայսերական կառավարութենէն ալ պաշտօն առած է բանտերու համար ստհմանվելիք շինքերուն յատակագիծը շինելու :

— Պէլճիքայի Լինպէքանդան լրագրին գրված նամակի մը մէջ հետեւեալը կը կարդանք :

"Ռիզվիթներն այս օրերս դլուխ կը շարժեն Արեւելքի մէջ : Նախանձելով Լազարիսթներուն (լատին կրօնաւորաց կարգը) Արեւելքի մէջ ունեցած հաստատութեանցը որ շատ սիրելի եղած են, կը ջանան անոնցմէ աւելի ազդեցութիւն ունենալու : Աստրեստանի թղթակիցներս լուր կուտան ինձի թէ Ռիզվիթներն այս օրերս վանք մը կը հիմնեն Սայատի մէջ ծերունի քահանայի մը ստակովը որն որ յաջողեցան Ռիզվիթ ընելու : Ծերունի քահանան խրկեցին Նորընծայութեան համար առնելու, եւ անոր 60000 ֆրանքովը իրենք հին Սիդոնի մէջ կը հաստատվին :

"Ասոնք (Ռիզվիթները) աւելի կը բաղձան Երուսաղէմի մէջ հաստատվելու. իրենցմէ մէկը արդէն հոն դացած է հնագիտական տեղեկութիւններ ժողվելու պատճառանօք : Թէ որ յաջողին ոտքերնին սուրբ քաղաքին մէջ դնելու, քիչ ժամանակէն տիրաբար կիշխեն հոն՝ ինչպէս ամեն գրաւնրված տեղերնին : Երուսաղէմի լատինաց Վալերիա պատրիարքը եւ Սուրբ երկրի վանքին Ֆրանչիսկեան կրօնաւորները՝ որ միշտ վէճ ունին իրարու հետ Սպանիայէն ամեն տարի խրկվված տակինվրայօք, շուտով պիտի համաձայնեցնեն իրարու հետ : Ռիզվիթները ոսարին մէկ խեցին պատրիարքին կուտան, միւսը Ֆրանչիսկեաններուն, եւ մէջի տարէն (միսը) իրենց կառնուն :,,

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

ՅՈՐԱՏԻՊ ՄՍՏԵԱՆ

ՎԻՊ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ

ՏՐԱԳԻՐՈՄՈՒ

ԳՐԵԱՑ

ԱՐԵԼ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

1857

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ

Այս գիրքը* որ Տրապիզոնու գաղթական Հայոց պատմութիւնը կը պարունակէ, բաղկացեալ է հինգ յօդուածէ :

Առաջինին մէջ կը ցուցուի թէ ե՞րբ եւ ուստի՞ եկած են Հայք՝ի Տրապիզոն. ի՞նչ քաղաքական եւ ազգային անցքերու ենթակայ եղած, եւ այժմ ի՞նչ յառաջադիմութիւն ունին :

Երկրորդին մէջ՝ թէ ե՞րբ բաժնուած է ազգս տեղւոյն Հայալատին մասը, եւ որպիսի կրօնական խռովութիւններ եղած մինչեւ՝ի ներկայս թէ իրենց մէջ եւ թէ բուն ազգին հետ :

Երրորդը կը ներկայացունէ ազգիս առաջնորդաց կարգը հանգերձ կարեւոր տեղեկութիւններով :

Չորրորդը՝ ազգերնուս վանքերուն եւ եկեղեցեաց պատմաբանական ստորագրութիւնը :

Հինգերորդին մէջ՝ են Հանիկու քաղաքաց ստորագրութիւնը, որոց մէջ մեր ազգին՝ կը գտնուին :

Կը վաճառուի Մերձանը Մարգարեան Գ. Յարութիւնին գրատունը՝ գինը 10 գուռուշ :

*Այս գիրքը արդէն ութ ամիս առաջ տպված էր, բայց լրագրոյս մէջ չէր ծանուցված :

Յարեւ Տօքթոր Սարգիս Խալաթոռեանը Ամերիկայի մէջ Աղուանդրոնեան (Տիզիլէ) արհեստին ուր պարզի ապէնքաքերով, բաղնիք եւ բազմաճանապէս փորձերով տալ հմտութիւն՝ եւ երբ արհեստին :

Եւ հիմա իր հայրենիքը վերադառնալով ակամա՞ էր՝ այս օգտակար արհեստը բանեցընելու վրայ էր դարձը պիտի ըլլայ :

1. Ակամա տալիք գէր-բուրնիոմը եւ անքնաւ.
2. Ընդոստ ակառները մատրեցնելու ցերմցնելու.
3. Ծռակ ակառները նորոգելու խառնուրդով եւ ցեղել՝ ասանց կրակի եւ ներքուրեան.
4. Ակամա ջնջած տեղերը նոր ակամ դնելու բնականին լաւ գեղեցիկ եւ ապահով. եւ ասելէր արհեստին խառ մասը :

Հարկ եղած տեղը նորոգելու կամ ընդարձակելու գործածելու, որով անքնաս անդիտայուրեան մը պատահելով, գործարանին ցաւը առդելի կրնէ :

Վասոտ ըլլալով որ ծերունի գոհ պիտի ըլլայ՝ հասարակութիւնը, յարգանօք կը հրաւիրէ իր այս ծառայութեանը կարօտ եղողները՝ գործատունը Ընդելեան Ք. գրեպատատան գլխոյ Ինանի Զարլի թիւ 13. ի Պէյօղլու :

Տնտեսութեան մէջ ծանանալի շահը, այնպէս նոյնպէս պակասութիւնը եւ դրամական օգուտը ամենակարեւոր բաներ են, եւ ինչքանի մէջ որ ասոնք գտնին կը գտնուին, անկիս ըլլալու հասարակութեան բնաբնելի բանը :

Ս. Մ. Մինասեան ընկերութեան մոլեան կնգտնուին այլեւ այլ տեսակ սապոններ, որանք կը լուան ոչ միայն անուշ եւ դաժ կրով, այլեւ պաղ կամ դեղջ, լեղի եւ ծովու կրով ալ. եւ տէր ապրանքի մէջ անանկ կը մատրեն եւ կը ցերմցնուին որ բնաւ պուղատա գտնելու լարիերը մաշեցընելու համար չէ որ Բուլար Եւրոպա եւ Ամերիկա առ հասարակ սապոնները կարգ յաջողութեամբ եւ գրեւրութեամբ կատարելու ցերմցունին լարիերին տէր ապրանքի մէջ :

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ (ԱՄՊԻՕ) ԳԻՆԵՐԸ

ԹՂԹԱԴՐԱՄՈՎ ԱՌԱՆՑ ՍԷՕՆԹՕՑԻ

29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

			Ղ.	ՀՐ.
Լոնդրա	31	օր պայմանագրեր		
„	3	ամիս „	153	
Փարիզ	„	„		
Մարսիլիա	„	„		
Ամստրդամ	„	„		....
Վիէննա	„	„		
Թրիէստ	„	„		
Լիվերդոն	„	„		
Հեռվալ. Ն.	„	„		
Օրեսա				.....

ԳՐԱՄՈՑ ԱՐԺՈՒՈՒԹԻՒՆԸ ԹՂԹԱԴՐԱՄՈՎ

30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Օսմանեան լիրա Մէճիտիէ	140	
Անգլիական լիրա	154	20
Գրաղիոյ 20 ֆրանգոյ ոսկի	123	
Ռուսի բօլիմբիանոլ	125	20
Աւստրիոյ գերբիոյ	72	20
„ Մոնտա	71	20
Մէտիտիէ 20նոց ոսկի	37	
„ „ արծաթ	27	10
Հինգ ֆրանգոց արծաթ	30	10
Գրաբոնանց	24	
Գոլգնաթիս	36	
Բէտինա	32	
Սոֆիրին	215	20
Մահմուտիէ ոսկի	140	
Հինգնոց գոնոց, հազարին	300	

Կ ՊՕԼԻՍ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ՄԱՆԻՖԱԹՈՒՐԱՅԻ ԳԻՆԵՐԸ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԼԻՐԱ 133 ՂՈՒՐՈՒՇ

ՀԱՇՈՒԵԼՈՎ

Լայն	Երկար		Գին	
2 գոտի	17	Սուրմէ	գիլակ	20 . 22
„ „	20	„	„	20 . 22
ֆէնոց	„	Սվիլդոր	„	24 . 26
„	„	„ ծանր թուրալը		29 . 30
6 գոտի	„	„	գիլակ	30 . 35
2 ղրաց	„	„	„	38 . 40
ֆէնոց	„	Մէրտ	„	30 . 32
6 գոտի	„	„	„	36 . 38
2 „	24	Զոփալը	„	27 . 29
ֆէնոց	„	„	„	29 . 31
5 գոտի	„	„	„	33 . 35
ֆէնոց	„	„ Թէնզիֆ	„	32 . 34
6 գոտի	„	„ „	„	35 . 36
ֆէնոց	„	Սատրիլլը Կլատօ	26	73 . 75
6 գոտի	„	„ „	„	75 . 80

Ադրիատիկի վերաբերեալ

Լայն	Երկար	Լիպրա		Գին
2 գոտ	24	3	Թ. մարտ նէղ	22 .
„	„	5	„ լման	39 .
„	„	6	„ „	44 . 45
„	„	7	հասա է նէղ	47 . 49
„	„	„	ծանր մահմանդի	58 . 60
ֆէնոց	36	6	ոմերիէան նէղ	43 .
„	„			45
„	„	8	„ „	48 . 50
5	„	9	„ լման	55 .
„	„	11	„	68 . 70
7 „	28	„	„	91 . 93
ֆէնոց	36	11	Թրէբ էֆնոբ	78 . 80
ֆէնոց		6½	իսամ ծանր	55 . 65

Խասարլըքի վերաբերեալ

Լայն	Երկար		Գին	
5 գոտի	12	Բրմիրմա	գիլակ	28 . 32
		„ ծանր	„	40 . 60
2 ղրաց	24	„	ղիֆրէ „	50 . 52
9 գոտի	„	Պուրք	„ ֆիւ	30 . 32
„		իսամ	„ „	30 . 32
„	„	„	ֆիֆրէ „	60 . 65
„	„	„	ոէ „	65 . 75
„	„	„	կարդէ „	90 . 95
ֆէնոց	38	Տրալիէօլ	գիլակ „	55 . 65
„	„	Խասա	„	65 . 75
6 գոտի	„	„	„	95 . 110
ֆէնոց	40	Մարտաֆօլ	„	45 . 100
„	„	„	ծանր „	70 . 80
5 գոտի	„	„		90 . 100
6 „	„	„	„	110 . 120
ֆէնոց	37	„	նեղկեալ „	50 . 55
2 գոտի	24	Սպինոֆ	գիլակ „	38 . 24
27 „	„	Սաֆէն	„ „	3 ,
6 գոտի		Տրարիֆէ	„ „	4
„		Խամիաթէ	„ „	
կանգոնոց	գիլէ		„ „	

Հասարակ մանած :

			ՂՐՇ	ՀՐ
10 լիպրա	Նոտրէ	6—12 բրիթ օրան	16 .	
„	„	8—18 „ „	16 .	
„	„	12—18 „ „	17 .	
„	„	16—19 „ „	18 .	
„	„	20— „ „	19 .	

Զիմի վերաբերեալ :

Լայն	Երկար		Գին	
7 գոտի	28	Թոսրանոնոս պամա	34 .	35
„ „	„	Լաշիվերդ „	46 .	48
„ „	22	ավանա ալ պոմա ղրշը	100 .	110
2 գոտի	10	Պամա ֆերրայիշ	12 .	1
„ „	„	Օրանդան Լաֆիս	16 .	20

Վիէննայի ու Զուրիխցիներ ապրանք :

			ՂՐՇ	ՀՐ	ՂՐՇ	ՀՐ
10	տարիք	արակելանի	Գրմեարբատօ	5 ,		
9	„ „	„ „	„	4 ,		
„	հասարակ	„ „	„	3 ³		
8	„ „	„	„	3 ,		
2	2	Կէվերի ղրիա	„	55	56	
„		Խաղրէղրայի	„ „	50 .	52	
„		Սաֆոնայի պամամ		38 .	40	

ԱՐՄՏԻՔ

Յարեւ Անտոնեանի կարծր գերը			
„ Բոնդելի	„	„	23 30
„ Իսմայիլի	„	„	41 43
„ Կալոյի	„	„	38 40
„ Թայրան	„	„	40 46
Իպրայիլ կակոզ		„	23 28
„ Բոնդելի կակոզ		„	22 . 28
Եղիազարեան Կալոյի		„	21 22
„ Անտոնեանի		„	12
Գարի Բոնդելի		„	12 20
Ալիր Թրէբէրան			3
„ Բ. գեռակ		„	2 20
Բրիին Բէրլիս		„	3 30

Վանաւանոցիս գնելու ընդարձակը 300,000 գերեզ՝ յորին է 20,000 գերեզ գարի :

Այս լրագիրը շաբաթը անգամ մը կ'ելլէ հինգշաբթի օրերը : Ով որ ուզէ կրնայ ստորագրվիլ, Կ. Պօլիս՝ Զինիլի խանը լրագրոյս գրասենեակը : Իսկ դուրսերը հոդարարձուներն են.

Իզմիր՝ Սարգիս աղա Աղաբեկեան :
Աղէքսանդրիա՝ Պաղարոս աղա Տ. Գասպարեան
Ընդրիանոպոլիս՝ Յովհաննէս աղա Պահճէպանեան :
Պրուսա՝ Յակոբ աղա Մանասեան
Կէսարիա՝ Մահտեսի Պարտալեա աղա Գալէնկեան :
Տրապիզոն՝ Պօղոս աղա Պիւրճեան :
Կարին՝ Յակոբ աղա Խոսրովեան :
Երզնկա՝ Յակոբ աղա Պէշրլեան :
Գորիսա՝ Յակոբ աղա Մանի :
Հալէպ եւ Ռէքի՝ Յովհաննէս աղա Թիւրբաճեան :
Նիկոմիդիա՝ Պ. Ա. Մուրատեան :
Թոխատիրաղ՝ Մահտեսի Եղան աղա :

Ուրիշ քաղաքներէ ստորագրվիլ ուզողները՝ աս տեղերէն մէկուն հետ կրնան թղթակցիլ

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՕՐԻ
Կ. Ս. ԻԹԻՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. ՊՕԼԻՍ · ԶԻՆԻԼԻ ԽԱՆ